

սեպա իր գրադիր մասին և խորհրդարանին անկա-
պար վարկի (ստիպառութիւն) և ծովու և ցամաքի
կանոնադր զօրքն ի գործ վարելու իշխանութիւն
խնդրեց քանի մի անակնկալ դիպումսն ունէր մէջ, եթէ
հարկն ստիպել, Գանձարգին օգնելու համար:

— Մեր 2 թուին մէջ ծանուցեցինք որ Լեւոնդ
Բելլիսցեայ արքան Լոնդոն եկաւ, առանց որ և իցե-
րացատրութիւն յաւելցնելու: Այժմ՝ Վիեննայի
Պրէս լրագրէն կիսմասկը, որ Ն. Վ. Գերմա-
նիոյ և Գանձարգին հաճութեամբ հաշտութեան
միջնորդ ընտրուեց է եւ Լոնդոն գաղով՝ Անգլիոյ
արքունեայ հետ խորհրդակցել պիտի հաշտութեան
արդմանաց վերայ: Այն լրագիրն կ'աւելու որ
Բրիտանիոյ Գանձարգին աւարայի եղբայր Յով-
հաննէս, Վրուսիոյ զօրքան, մի և նոյն ստու-
քելութեանն օգնելու համար հոն եկեր է: Այսին որ
Գանձարգին արքան լիովին կ'արդարութիւն տուեր է
իր եղբորն ընդունելու կամ: Հոչտէ յի բազմա-
կան բաժանումն Գանձարգին կամ յիշեալ զբո-
թեան և Ելեզլիքի միաւորութիւնն մի և նոյն կա-
ռավարութեան տակ ինչպէս որ էր 1848 թուին
առաջ: Իսկ Պրուսիա և Ավստրիա այս երկու ա-
ռաջարկութեանց և ոչ մէկն ընդունելով կ'ա-
հանջեն որ երկու զբոթութիւններն մի և նոյն վար-
չութիւնն ունենան: Եւ Գանձարգին արքան իր
զօրքն ծանուցելով այլ յարաբերութիւն չունենան
ամենեւին այս տէրութեան հետ, բայց եթէ թա-
գաւորի անձին հետ: Անոր Փարիս, Լոնդոն և
Պետերբուրգ ուղարկած տեղեկագրութեանց մէջ
այս պահանջումն իրենց վերջին զիջումն կ'ա-
մարին:

Եղբայր, նաւատորմի մէկ մասն չարաթ օրն
Փորթլանդ եկաւ, որք են Եղգար, պտուտակաւոր
80 թնդանոթ, ուր է Գալիքիս փոխծովապետի
զբօնակն, և զբաւար պտուտակաւոր շոգենաւորն
Վարրիոր 40 թնդանոթ, Բլաք—Պրէս. (սե իշ-
խան) 40 թնդանոթ, եւ Գիմանս 18 թնդանոթ:
Իսկ Հիկսթըն եւ Պրէս — Կոնսթան (ամուսին —
Իշխան) քանի մի օրէ ի վեր նաւահանգիստն էին:

Հասարակաց խորհրդարանի սեղանի վերայ
գրուած նամակներէն կտեսնուի որ Ելեզլի Տէրու-
թիւնն մեծ բարեկամութիւն կցցնէ Գանձարգին
եւ անոր ամբողջութեանն ցանկացող է աւելի քան
թէ Անգլիան. այլ բարոյապէս միայն և ոչ ի-
րաւան սատարութեամբ: Վասն զի Հիամիր անոր
օգնելու ինչեւ իցէ կերպիւ. իսկ Գրաննայի ար-
քունեայ նամակներն խիստ չըջանկատ և խոհեմ
քաղաքավարութեամբ գրուած են: Գրաննայի
խաղաղութիւն կիսնորէ, Լոնդոնի գաղանց պահ-
պանութիւնն եւ Գանձարգին ամբողջութիւնն:
Անգլիոյ առաջարկութեանցն չներհակեր. բայց
զանաւոր յառաջ տանելու մեծ եռանդն չցցներ,
որ և, եթէ մէկ կողմէն, Գերմանացեայ ազգային
ձգտումներն կ'ոյգէ, միւս կողմէն, իր գործելու
ազատութիւնն անկախ կամի պահել:

Մօրենիկ—Փաստէն մէկ կիւրդոսը. և խաղա-
ղութեան ընկերութիւնն, որ Կապուլոն կայսեր
ձէռնը ուղարկելէր, հետեւեալ պատասխանա-
ւորեցաւ:

«Պարոն» ձեր Այսթոն ինձ ուղարկած ուղեր-
քին, մէջ քաղաքագրութիւններ կրնէ եւրոպական
համալսարաններ (կոնգրես) առաջարկելու հա-

մար: Զեր գրադմանց յայտարարութիւնն զիս-
տմորեց, մանաւանդ, ձեր Բնկերութիւնն, որ
արթուն փութով ընդհանուր խաղաղութիւնն
պահպանելու միջոցներ ի կիր ածելու կըրտի,
կարող է ինքնին նոյն նպատակին հասնելու համար
իմ յարատեւ խնամց արժէքն ծանուցել:

«Կհաճի՞ր թարգմանա ըլլալ ձեր պատուարժան
ընկերակցաց առջև, և իմ անկեղծ շնորհակալու-
թիւններս անոնց մատուցանել:»

Ընկալարուք, Պարոն՝ իմ բարեպաշտամու-
թիւնս եւ այն

Կապուլոն

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Այսօր 9ին Ծրանկիւրտի Գերմանական Գիե-
տին (գաղնակից պետութեանց պատգամաւորաց
ժողով) մէջ չորս, հինգ զեկուցումն եղան. որոց
նպատակն է զբաւելանայ խնդրոյն մէջ գերա-
նային մեծ և փոքր պետութեանց յարաբերութիւն-
ներն կարգի գնել: Առաջին զեկուցումն Ալ-
տրիոյ—Պրուսիոյ ըրած առաջարկութեան մասին
է, որը երկու զբոթութեանց մէջ գտնուած բոլոր
զօրքն Պրուսիոյ մարաշախտ Վրանդելի հրամանին
տակ գնել կամին, զի, մերթեջ Գիետն. երկրորդ
առաջարկութիւնն Բաւիերի, Բադի և Բրանսվիգի
ըրածն է, հակառակ առջինին, և կրիտէ: Հոչտէն
մանր և միջակ տէրութեանց զօրաց նոր խումբեր
ուղարկել և Կիելի և Ալտոնի մէջ հանգոյցներ
հաստատել Հար զօրավարի հրամանին տակ, անոր
պատուէր տալով որ իմ Վրանդելի կա-

մանութեանն էին: Երկրորդն է
Հաւ—Կարպիտայի

նպատակն է Ալտրիոյ—Պրուսիոյ եւ փոքր պե-
տութեանց պահանջանքն միարանել Հոչտէն
գրաւելու նկատմամբ: Զորքոյն է զարմեալ Բա-
վիերի եւ Վիրտեմբերի առաջարկութիւնն. որ է
Հոչտէն զաւտոններն ժողով հրաւիրել եւ գրա-
թեանց ժառանգութեան խնդիրն տնօրինել:
Մինչդեռ Բաւիերի արքան, որ մանր տէրու-
թեանց գաղնակցութեան հոգին էր, ամեն բան
Գանձարգին հակառակ ընել կ'ըմանար, Գերազոյն
Տէրութիւնն երկնից, զոր մարդոց քաղաքականու-
թեան տէրերն շատ չեն սիրեր, անտիկնալ հարուա-
ծով անոր խորհրդներն առնուալոյց ըրաւ:
Կարելի է որ Վիրտեմբերի նոր արքունեայ մէջ ամե-
նայն ինչ փոխուի:

Բաւիերի արքայի մահն որչափ ալ զգալի եղաւ
Գերմանիոյ մանր և միջակ պետութեանց շահուն,
անկէ աւելի պիտի ըլլայ Վիրտեմբերգի արքային,
եթէ մեռնի, վասն զի Եւրոպայի արաւիւստաց
ճերագոյնն ըլլալն զոտ, է միանգամայն եւ ա-
նոնց Կեստրին իր պատկառելի վարքով եւ ողջ-
մատութեամբն:

ԲԱՎԻԵՐ

Մարտիսիլիեն Բ. թագաւորն, որ կարծօրեայ
օձիկ ախտիւ գերեզման մտաւ, 1811 թուին ծներ
էր. և հետեւաբար 52 տարեկան էր: Կա Մարտի
21. 1848 թուին զահէ եղաւ Լույիս արքայի, իր
հօր, հրաժարելէն յետոյ. և իշխանուհի Մա-

րիամէն, Պրուսիոյ հանգուցեալ իշխանի դստերէն,
որու հետ 1842ին ստեղծուեցաւ էր, երկու որդի
ստացաւ, առաջինն Լույիս, որ այժմ 18 տարին
ընկուց, երկրորդն Օթոն, որ 3 տարի փոքր է
անկէ:

Մարտիսիլիեն Գերմանիոյ սիրելի թագաւոր-
ներէն մէկն էր և վարքով պարկեշտ: Ժողովուրդն
չէ մոռցեր և մոռնալու ալ չէ անոր գեղեցիկ խօսքն,
որով վերջ տուաւ այն երկար յուզմանցն, զոր
զրգուերը նախկին խռովակը կատաւորութիւնն.
«Կուգեմ՝ ժողովրդեանս հետ հաշտուիլ»: Անոր
վախճանն մեծ կորուստ է Բաւիերի համար, որոյ
ճակտեղարկն դժուարին պարագաներու մէջ յանձ-
նուեցաւ իր գեղահա ժառանգին:

Անոր մահն գուցէ Գերմանիոյ գործոց ընթացքի
վերայ ալ բաւական ազդէ: Մարտիսիլիեն ան-
կեղծ առհամապարկան թագաւորաց առաջնորդն
էր եւ Ալտրիոյ կայսեր առաջարկեալ գաղնակ-
ցութեան բարեկարգութիւնն մտադիր ընդունելէր
եւ ժողովրդեան ձգտումներուն բաւական հաւա-
կրութիւն ունէր: Գրաւթեանց գործոց մէջ նա
եղաւ Վիրայբուրգի զինակցութեան հեղինակն.
և գլուխ կեցաւ այն մանր տէրութեանց, որը Ալ-
տրիոյ — Պրուսիոյ տիրողական յօժարութեանցն
դիմադրաւ ըլլալու տխուրցին: Անոր վերջին
գործն կամ, որդէս թէ կտակն, եղաւ այն հրա-
մանն, զոր ազարկեց իր Գրանկիւրտ նաւոր
գեապանին պատուիրելով անոր որ Զանայ ամե-
նայն կերպիւ փութացնէ Գիետի ձեռք Ելեզլի—
Հոչտէն ի յաջորդութեան քուլն:

Մարտիսիլիեն Բ. յաջորդեց իր որդին Լույիս—
Օթոն—Պրեզերիկ—Գիլիամն, որ 1845, Օգոս-
տոսի 25ին ծներ է. որ և ազգային առհամապար-
կութեան համար իշխանութեանն էր իրաւունքը:
Ժողովուրդն ալ իրեն հաւատարմութեամբ հաւա-
տակելու երդուեցաւ:

ԹԻԻՐԻԱ

Կոստանտնուպօլէն երաժ նամակներն կ'ըմա-
նեն որ Սուլթանն առաջարկեց Մեհմետ—Ալի
փաշայ, իր փեսային, պաշտօնի մէջ մտնել: Վե-
ֆիկի ալ Յրուտոյ փաշայի տեղն անցնելով փա-
խարսոյ ըլլալու համարն հաստատութեան կա-
րօտ է:

—Ռադօղէն ամսոյս 12ին գրուած հեռագիրն
կ'ըմանուցանէ թէ Հերցեգովինի քրիստոնեաներն,
չրաւորութեան պատճառաւ, պահանջեալ հարկն
վճարել չեն կամիր, թէ վոյվոդներն և ծերու-
նիկներն չդիմացակալ Վաստար տարուեցան. թէ
բաշա աներն փախան և թէ երկիրն մեծ յուզման
մէջ է:

Էնքիսանցան

—Այսօր 13ին Կոստանտնուպօլէն եկած հեռա-
գիրն կ'ըմանուցանէ որ Սուլթանի փեսայ Մեհմետ—
Ալի փաշան անպարտօն պաշտօնեայ անուանեցաւ,
և թէ սա փոխփոխութիւն Տէրութեան բարձրա-
գոյն տառիճանաւորաց փոխփոխութեան գուշակ
կ'համարուի:

—Իշխան Կուդայի նամակն, զոր գրեթէ ի պա-
տասխանի Վեզիրի նամակացն Գանուրեան իշ-
խանութեանց գործելու մասին, վերջապէս Պոլիս
հասաւ և առջի յայտարարութիւններն կանգնէ,
զորս նոր գամարուելիք գեապանաց խորհրդակ-

ցուելին չատ հաւանականորաբ փաւերացնէ պիտի :

— Մօնիտօրն (Պրանսայի) հետեւեալ ծանուցումն կհրատարակ :

«Երբոր Եգիպտոսի Փոխարքայի եւ Սուլթանի պալատացի Ընկերութեան մէջ տարածայնութիւններ պատահեցան՝ Կոյսն յանձնեց Ն. Գեորգի. Գաբազը Մօրնիլին վիճելի խնդրոց մասին իրեն մէկ տեղեկագիր մատուցանել : Այս տեղեկագիրս Եգիպտոսի եւ Ընկերութեան հաշտութեան համար այնպիսի հիմեր կարողանակէր, որ իրաւացի երեցաւ կայսեր : Եգիպտոսի իշխաններն Եգիպտոսի Փախ — արքային հաղորդուեցան, որ խնդրեց կայսրէն երկուստեք կատարեալովս չընդունած կէտերն ինքնին վերջացնել : Այս նպատակիս համար է, որ կայսրն հաշտարարութիւնն յանձն առնելով Պ. Տաւրնէի նախագահութեամբ մէկ կոմիտիոն կարգեց :

— Ուսմելիէն Կոստանտնուպօլիս եկող փաստան Ռօդոստի մօտերն սուղակաց մասնուեցաւ, որք անոր սուրհանդակն տարնենով եւ դրեթէ բոլոր պահապաններն վերաւերելով, 3 միլիոն զուռու չի չափ դուսար յախշտակցին եւ աներեւոյթ եղան հեռագրի թելերն կտրելէն յետոյ, որպէս զի Ռօդոստ գոյժ չարուի : Գանձն Օսմանեան պետութեան կարողանակէր : Եւրօպիներն կոմիտիոն ծովու եւ ցամաքի վերայ :

ԴԱՆՄԱՐԳ

Անգլիան Գանձարդին եւ Գերմանիոյ զինադաշար եւ խորհրդակցութիւնն առաջարկելու, զոր Գերմանիա բանի մի փոխտնութեամբ, կրտսի որ, ընդունենէր. իսկ Գանձարդ, որ 15 օր ժամանակ խնդրեէր, այս շարժումս լուր տարածեցաւ Լոնդոն, որ անկիտ ալ ընդունէր : զայն եւ զինադաշար պիտի ըլլայ :

— Պրուսիայի չարաչար ուրակոմեցին Գիւլի-փելի մարտիոյնն, այլ անարտուլ : Աւստրիացիք Յիւզըմիլի մէջ դէպի հարաւ յառաջ կրաւին :

— Գանձարդի փարլումենտն ամայս 25ին բացուի պիտի : Երբ բուէարկութիւնն Պ. Հալլ, վերադին խորհրդարանի նախագահ ընտրեց :

— Ստոկհոլմն եկած նամակներն կհաւատեն որ Շվեդի ժողովրդեան համակրութիւնն առ Գանձարդ օր աւուրկցօրանայ, վասն զի անոր տարաւ նախ կամ բոժնուիլն տատիկ վնասարկ համարուի Սկանդինավիոյ բարդուածանայն : Բաղմոսիս աստիճանաւորք եւ ասկական զինուորք թողին իրենց երկիրն որ երթան Գանձարդոց զօրաց մէջ ծառայեն :

— Գանձարդի եւ Պրուսիոյ նաւատորմերու մէջ ստալմն ծովային մարտն պատահեցաւ ամայս 17ին (ն. տ.) Գրանից կղզիի տրեւեան զին, որ կէս օրին սկսուելով մինչեւ չորրորդ ժամն դեռ կանկր : Պրուսիացին եկած լուրերուն նայելով, այս երկրի նաւերն ինչ մարդ կորսնելով եւ մեծ նոստերով լեցան կառայ ասօրութեղէն յետո նահանջեր են Գանձարդ նաւերն հարած եալ :

— Պրուսիոյ, Հոլանտի յի եւ Եւրօպիոյ ախուներն պաշարուեցան Գանձարդոց նաւերն, որք եւ բաղմաթիւ նաւեր դերի բռնեցին :

— Յիւզըմիլի Յրեպերիսիա բերդարտարն բոլորովն պաշարեցին Աւստրիացիք եւ Պրուսիացիք :

եւ ձայն կայ, որ ամայս 22ին, որ Պրուսիոյ արքայի ծննդեան տօրեղարձնէ, յարձակութիւն պիտի անոր վերայ եւ, եթէ հար է, ախրեն :

ՅՐԱՆՍԱ

Սարս — Կօրուրդի : Գուրն անցեալ շաբթու Փարիս եկեր էր Օգոստեմբերգի դաքան Եւրօպիոյ եւ Հոլանտի իշխան ճանչնալն Նապոլէոն Գ. կայսրէն խնդրելու համար : Լրագիրներն հաւատարմագրեցին քայքայով կղերն որ կայսրն անոր առաջարկութիւնն չընդունէր թէ եւ մի եւ նոյն ատեն մեծ համակրութիւն ցուցերէ բախտախնդիր դրսին :

— Հոմէն եկած վերջին լուրերն կծանուցանեն որ Յրանապոլս եւ Պապի զօրաց մէջ կոխմն եւ տուր ուժեղն օր քան զօր կաատարանն, եւ ի՞նչ ժողովուրդն միշտ ետրիններու կողմն կրտնէ : Գիւլեր եւ ցորեկ պահակներ կպատեն հասարակութեան խաղաղութիւնն անկողով պահելու համար :

— Սրբազան Պապն տկար է եւ իր նշնարանէն դուրս չըլեր. եւ Մանչեստր Էքզակիներ եւ Տայն Տիւրինէն եկած հեռագրին հաւատարմ կյաւելու որ տկար չէ միայն, այլ եւ հիւանդ է :

— Գրեզդի պաշտօնական Դրեզդներ յրագին կհաւատէ որ Գանձարդն Անգլիոյ առաջարկեալ խորհրդակցութիւնն ընդունելէ երկու թէ՛ տէ՛րեամբ, նոյն առանց զինադաշարի, երկրորդ՝ 1851 — 1852. դաշանց հիման վերայ : Մի եւ նոյն թէ՛ իշխան եւ որ Յրանա փաստս ան եղեր է Գերմանիան Գիւլեոի խորհրդակցութեան մէջ ընդունուելուն :

— Իսկ Լա Յրան (Փարիսի) կըսէ թէ Գանձարդն խորհրդակցութիւնն կընդունի եթէ Եւրօպիոյ դրսութիւնն Հոլանտի չէ զատ մնայ, եւ կոխմն մի եւ նոյն ատեն շարունակուի :

— Փէյի (Փարիսի) ալ կպնդէ թէ Եւրօպիոյ կառավարութիւնն իր Պետերբուրգ նաող դեսպանէն խորհրդական յայտարարութիւնն ստանալով հրաման հանեց պատերազմական պատրաստութիւններն փութացնել :

— Մօնիտօրն կիմացունէ որ Աւագ — Գաբա Մարսիլիէն իշխանն եւ իր ամուսինն Փարիսն մեկնեցան Լոնդոն երթալու համար Յրանապոլս մէջ շատ աղկ յիշատակ թողլով եւ անոր բազցի հիւրասիրութիւնն գնէ :

— Մերսիլայի նոր տէրութեան համար ընելի փոխառութիւնն աղկ կվիճակի մէջ է. եւ օտարա կանայց լեզուն կազմելու զինուորագրութիւնն այն պէս յաջող, որ Յրանապոլս զօրաց երկու երրորդ մասն կրնան փութով Մերսիլայն դառնալ :

— Վերս — Կրիզէն Փետրվարի 14ին գրած նամակներն Յուրեղի, հրաժարումն կթխեն : այլ անոր զօրաց մեծ մասին զինքն լքանելն կհաւատեն : Բաղմն սպարապետի զլիսաւոր բանակն Տիւրիսալ փամ է միշտ :

ՀԻՍՏՈՐԻԱ ԱՄԵՐԻԿԱ

Եւր — Եօրիէն Մարտի 2 եւ 3ին հառած լուրերն կծանուցանեն, թէ Միգ իր զօրքովն միտացել Ռաիդան դեան անցաւ Փետրվարի 27ին եւ Հո. եց

դէպ ի Ռիչմոնդ : Հեծերագօրաց մէկ ստուար զուռու ալ Լի սպարապետն դէմ կրալէ :

Հարուսային կծանուցանեն որ Եւրմանի զօրքն Վիլիսուրգ դառնալով, անոր յառաջապահն արդէն Փիլլ դեալին մօտեցեր է : Իսկ Մեմփիսն մեկնող Հիւսիսայնոյ վաշտն դեռ չկրցաւ Եւրմանին հետ միանալ. այլ Ուէստ — Փոյնտ հասնելով, եւ հոն ծեծի բռնուելով՝ անկալուեցաւ Մեմփիս վերադառնալ :

Լոնգաուիտ դէպ ի Վիրգինիա քաղաքացաւ : Հիւսիսայնոյ Յիւրիլի մէջ սպարապետն հաստատուեցաւ, որ դարանի մէջ անկանելով, երեք ժամ ծեծկուեցան եւ 1,200 մարդ եւ 5 թնդանօթ կորսնելով Յոկոնսիլ քաղաքացան, որ Հարուսային անոնց վերայ յարձակելու պատրաստութիւն կը տեսնեն :

— Վիրգաուրիլ զօրավորն Ռիչմոնդի վերայ կրալէ երթալով զիններն եւ հեռագիրներն կտրելու համար :

ԱՆԳԼԻԱ. ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ ՑԻՌՑ ԿԵՆՅԱԼԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆ

Անգլիոյ բանքն, բանք — նօսն, ազգային պարտքն եւ կլիրինդ — հաւուքն (1)

Ի դուր էր ոսկոյ եւ արծաթի առատութիւնն մէկ երկրի մէջ, եթէ դանտն քարձուներու մէկ պատեմ (2) չըլար : Անգլիոյի քաղքինգ հասարակ անուամ կհիշանակեն միջոյ երու այն յօրինուածն, որք մետաղական ձոխութիւնն բաժնելով բերրի կընեն : Այս յօրն առած շատ հին չէ : Տեսնելով Մեծին Բախսիոյ դանձուց եւ առ եւ արդ զործովութեանց տաքածութիւնն, անոր վարկի հոյա կապ սահմանադրութիւններն եւ բարգաւաճելու աստիճանն, մինչեւ որ բարձրացուցերեն Անգլիացիք զրամայ գիտութիւնն — science of money, դուցէ կարծելու են թէ այս ամեն զարգացմանց օկիզն այնչափ հին է, որչափ հին է նոյն իսկ ազգի ծագումն. բայց սակայն այսպէս չէ : Մեր ժողովներու գոյծի խելահաւանութիւնն բայց ի բանի մի հայեցումներէ, կատարեալ հմտութիւն եղեր է. եւ ամայն խնայողական մեծութեան պատմութիւնն Եւրօպիոյ դարէն միայն կսկսի : Միջին դարուն Անգլիա պատերազմակաւ էր, եւ սակաւ մի հարագործ, ինչպէս Եւրօպիոյ ալ ամեն ազգերն : Կրտմկի (ստենին) գալու եմք որպէս դի նաւա վարութեան նշանաւոր գոծին մէջ ամենաընդարձակ վաճառականութեան սխառեմ գտնեմք : Ամեն տեղ ստեւոյրն բանաւերու կարապետն է : Այս մասին ալ Մեծն Բրիտանիա միւս ազգերէն ետ մնացեր էր, որոց ճշտութիւնն, ալտր էր որ ընջէր

1. — Սկօզուտ համարեցինք բանք, բանք — նօս, կիրիլիգ — հաւուք եւ ստեց եման քանի մի բաներ — հալ յօրեկի բարգմանել, աւելի բաւ համարելով անոնցմով մեր զեզուն հոխացանել քան թէ կոկորդիլոսական բանաւաւորութիւնով անոնց բան խնամել խանգալել :

2. — Տես Մեծին Բրիտանիոյ ոսկոյ եւ արծաթի վերայ 1862. 15 Դեկտեմբերի տարն :

երբեմն : Եւրոպականներու ատենէն սկսեալ Վե-
նետիկ քաղաքն մի հաստատութեան էր : Ամստերդամ,
Համբուրգ եւ Լ. Գենովայ ալ կային նոյնապիսի
սեղաններ : այն ինչ դեռ Լոնդոն ատենդութեան չէր
այն հաստատութեան նման մէկ բան : որոյ պատ-
մագիրն շատ դարերէ հետէ խիստ իմոտայ կապ-
ուած է Անգլիոյ նոյն իսկ պատմութեան հետ :

1

Նոյն Հրէաներն սխալման Անգլիոյ մէջ դրամայ
առեւտուրն : որը թէեւ դիտութենէ եւ սխալման
զուրկ : այլ բնական ազգամար սեղանաւոր ըլլալով,
մարտնչան Տէրութեան օրինաց զէմ այնապիսի
դոտիւ մէջ, ուր շահով իրաւաստութիւնն տակաւ
կամ վարձ (1) համարուած էր : Արդէն զխոցուած է
թէ ինչպէս անոնք Քրիստոնէից երկար հաշա-
ծանքն իրենց յետոյ ստիպուեցան տարապիւր ըլլալ
Տէրութենէն : Դ. երրորդ դարու վերջերն Հրէից
փոխանորդեցին Լոնդոնցիներն (Գենովայէն, Լուկ-
րէն, Գորենէն եւ Վեներէն եկած վաճառա-
կաններն) : Այս քաղաքներս հաստատուեցան Լոն-
դոնի մէկ փողոցին մէջ, որ մինչեւ հիմայ Lombard-
street կըսուի : Ինչպէս կըլլայ որ այս փողոցս
գրեթէ ծարրէ ի ծայր սեղանաւորներ կ'ընեն :
Անշուշտ յաջորդութեան այն խորհրդական օրի-
նաց դրութեամբն : որ մեծ քաղաքացի մէջ բոլր-
տունական մասն աներն յոժարութեամբ կ'ընեն
կապալաւորուի տնտեսներու աւերակայ վերայ, եւ
Բարդակի անոց եկեղեցիներն Կաթոլիկայ ժամերու
ճեպորդաց վերայ : Միթէ ըսելու չեն որ ընկերա-
կան սեղանով անգամ մի նախընտրել տեղերն
կ'ընեն յետոյ կ'ապրեն որ կ'ընեն ինչ տեղ նոյնա-
նման հաստատութիւններ, թէեւ խիստ նորոգ-
ուած : Լոնդոնցիներն Անգլիայ մոտեցին փոխանա-
վանութեան bills of exchange անոնք պայմանաւորով
ստան իրաւ կոտորին եւ հարկերն քան շահ կ'ընեն
Ետտ անագան, Ետտ Ա. Թագաւորութեան ատեն
ոսկերիչներն անոնց տեղն անցան, որը տալիս
անոթներ ծախսելն դո՛ւ չըլլալով սեղանաւորի
առեւտուրի մէջ նետուեցան այնպիսի մէկ պարա-
գայէ յետոյ, զոր յիշելն, գուցէ, բարի է : Բաւա-
կան ժաւհապէ ի վեր Անգլիոյ վաճառականներն
սովորութիւն ընդունին իրենց արժանքն Լոնդոնի
Աւտարակն գնել : Իրենց մօտ պահելն աւելի
ապահով էր հոն կենալն, թանձր պատերու, ցցերու
եւ գրեթէ անտուիկ համարած անոնց խրատի ներքի
գին : Բարդ այս դրութեան նման մէկ թշնամի,
զոր երբեք մօրէ չէին անցուցեր, ի դերս հանեց :
Անգլիոյ Թագաւորներն շատ անգամ ստան իրաւ
առեւտրին : ասկայն Ետտ Ա. կարծեցով անշուշտ
թէ ինչ որ բարի է փոխ առնուլ : բարի է եւ անուշ :

1. — Եւրոպական իշխանացի կրտսերէն Գաւ, որ
շատով անուշ լուր կ'արդիւնէ : ուրիշ արդեւ ալ կային,
որ բովանդակ միջին դարու անուն խախտեցին որոն-
ան խախտեցին եւ քաղաքացիներն Օրէնք ալ կ'արդ որ աս-
տիկ պատմութեան պատմաւորով անգլիական դրամ դարս
հաշիւ կ'արդիւնէ : Տէրութեան մէջ անգամ անգլիական
դրամ օտար դրամաց հետ փոխելն ալ քաղաքացի արտա-
նորիւն հաւանութեամբ էր եւ քաղաքի քաղաքներն մէկէ էր :
Մէկ կողմ փողոցի մէջ, որ այժմ old change կըսուի,
քաղաքացիական դրամախոսի սեղանն կար, office o-
f the king's exchange, որ կ'ընար ամենայն որ, որ
կ'ազգէր Անգլիոյ ոսկին կամ արծաթն օտար դրամաց հետ
անգլիական փոխել կամ :

1640 թուին յաջորդեց Աւտարակին աւանդ
տուած հարստութիւններն :

Գիւրաւ կ'ստիպուի այս տարօրինակ ընթացի-
մտաց վերայ ըրած տարաբարութիւնն : Լոնդոնի
Աւտարակի վարին, իրրեւ դրամ պահելու ապահով
տեղի, բաւարարին կ'ընտելեցաւ : եւ այն օրէն սկը-
սեալ վաճառականներն որոշեցին դրամներ իրենց
յով պահել խանդիւրի տակ : Սակայն ընտանի կը-
ռիւններն բացուեցան եւ անոնց պատճառաւ նոր
վաճառներ երեսն երան : Գոտաններն եւ գործա-
կալներն շատ անգամ իրենց տեղերուն նոյնին
դոտեցան եւ քաղաքական խառնուրդ եւսնայ պատճառաւ
աներկեղ ըլլալու ճար գտան : Այս միջոցիս էր
զոր Լոնդոնի ոսկերիչներն, որ արդէն դրամար եւ
հարուստ հոմարուստութիւն մի կ'ընեցին :
Խորհեցան իրողութիւններն իրենց ծախիւն ի
գործ ածել եւ պահելն անգլիական թանկ : Անոնք
դրամ կընդունին վաճառականներէն, նաեւ ան-
տուրաններէն, որը իրենց անոնցներու եւ ինչ
կուրիւններու մէջ պահելն ապահով չէին
սեղան : Ինչպէս նոյն պարագայից մէջ թէթեւ շահ
կ'առնուցանէին եւ ապա մի եւ նոյն դրամն աւելի
բարձր շահով փոխ կոտորին ինչ անձերու, որոց
հարստութիւնն առ ժամանակ մի նեղութեան
հանգուր էր : Սակայն յաւ ստիպաւ անոնք իրենց
դրամական դրամարութեան չընանալն մեծոք-
յին : Կոտորեցին կամ կ'ընեցին փոխանաւորութիւնն :
Թողալներ տապան եւ անոնց մօտ անգամ դրամած
տակին փոխադրելն անոնցով իրենց տակին
անգլիական ոսկի (ոսկերի անոնցով) : որը յետոյ
մեծութեամբ կ'արտեցին : Մի է որ հոտաներ հոն
բանքի տնտեսներու ծախումն : Բայց ասկայն
մինչ զայն վայր երկու վաճառներն այսինքն
կ'երջին եւ սեղանաւորն : մի եւ նոյն մարդոց ձեռն
խառնուած էին, զոր յառաջագիտութեան ծ-
րենքն, սկստ էր, որ շուտով դառնէր : Վերանորոգ-
ութեան սկիզբներն, Գոտանիս Զիւլ, որ Վիլ-
իամ Վիլեր, ասկէ չի եւ սեղանաւորի խառնութիւն
աշխատ էր, եւ որ անոնք դոտեր հետ անտուր-
յեր էր, իր աներկ մեղմելն ետոյ երկու վաճառ-
ներն իրարմէ բաժնեց եւ Լոնդոն հոտաւորած
սեղաններու տակին հաստատեց : Երկու մի-
ճակներու երկար անոնց կ'ընտը ըլլալով կ'արդ, յոյց
տեղու համար, այս տակն հիմնուեցաւ հիմ տ-
կերչի նոյն իսկ խառնութիւն տեղն եւ նախին նշանակն
պահեց (1) : Այլ new fashionable bank-ը նո-
րաճեւ սեղանաւորներ, ինչպէս Զոր եւ Սեօ-
Hoare and Shaw հետեւեցին Գոտանիս Զիւլի տուած
օրինակին, եւ 1665ին մէկ նոր բանք վարի-
bank of credit վաճառականութեան եւ ձեռակեր-
տութեան համար բացուեցաւ Լոնդոն, թէեւ շատ
յաջողութիւն չընտա :

Անգլիայ շուկէր յոյն վայր ազգային բանք.
ասկայն 1688ի յեղափոխութենէն ետոյ այս
պիսի հաստատութեան պիտանաւորութիւնն կըզ-
գայուէր : Այլերու, ինչպէս նաեւ անհատներու
համար, զազանի ազգիւրներ կան, որը անոնց
պատմութեան մէկ ժամանակին մէջ կըխախտէր.
որ ընկերութիւնն անարի : Այսպէս արթնցան

1. — Այս եղանակս կամ դրոշմ, զոր կարելի է
տեսնել Temple Bar քաղաք տեղի մօտերն, եւ ի
դրամենականներու ներքի դիմ, արեւի դիմ դարձող
արեւաւաղիկ մի էր, եւ որոյ մակագիրն է «այսպէս եւ
հազիս» — nisi mon ams.

Անգլիոյ մէջ գործ դրած եղաւ հանձարն եւ առեւա-
րոյ ողին : Ինչ անհուն բարգաւաճար յառաջ
եկան այս յեղափոխութենէս, որուն պարտ են նա-
եւ վարիկ հաստատութիւններն իրենց թուին :

Պիտի շարունակութիւն

ԵՐԿՐԱԳՈՒՆԴ ԵՒ ՄԷՃՄՈՒՍ.

Երկրագործի հրատարակութիւնն սկսեալ :
Ինչպէս շատ անգամ ասկէ առաջ կ'ընեցին, այժմ
վերադարձ եւ միանգամ առ յաւիտեան կըլլար
կրկնել : որ մեր հաստատութեան որոշումն է, որքան
կ'արեւի է, բանաւորութեան ճեւի մնալ եւ անդի
կրակն օգուտներն մեզ նպատակ քոնեցալ մի
միայն անոնցով գրաւել դի եւ մեր բնակած երկրի
ժողովրդեան բարքն ալ, վարքն ալ, բարքն
կըթու ինն ալ նոյն կազմէն մեզ : Գոյն կ'առ-
հանջեն նաեւ Հայր Թեան խախտան շահ եւ մեր
սկզբներն : Մինչեւ Խոտից եւ Գրանայի
բարքերն երեսուցոյթ ինններն համարալ վեճ,
տեղի, տարածայնութիւն, կառ եւ կ'իւր կը-
գանան, կ'ընան եւ կ'անոնցներն : Անգլիոն,
ընդ հախաւն, հանգարտ, անոնցով եւ ան-
տան իր բարքիւն եւ նիւթական շահերուն
մտադիր գոյով իր մշաւութիւնն, արտեւորներն,
վաճառականութիւնն եւ կրթութիւնն ծաղկե-
ցնելու կ'արարալ : Մեր ալ ուխտիւր կ'ընդունի,
որ մեր ազգն, յայտ մամբ, Անգլիոյ օրինակին
հետեւի եւ ոչ այլ ազգերու :

Այն իր կ'արդիւն, որ Ազգի Եւրոպա եւ անհա-
կեշտ սկստայն կ'ապրայ, այն խանդիւրն որ
Եւրոպայի քաղաքացիան եւ մեր ազգի անհա-
թեան հաստ եւեր է, այնչափ գրեւեւ եւ թարգ-
մանելու նիւթ ունի, որ եւ ոչ 10 օրագիրք
կ'ընեն :

Աստի մեր մի պատմական տարով, եւ այն
ալիմայ, Եւրոպա բաժնի դէմ ուղղած յարձակ-
մանն, շարունակելով պիտի աշխարհի մեր անա-
րկութիւնն անոնց ամենին յոժարութեան
տնեւորու վերադին պատմականաւ վերադին
յարձակմանց :

Եւրոպայի Երկրագործի աշխարհ գոյով այն
ինչ իր պաշտօնակիցներն իւրապս կ'անկալի,
անա տան եւ մէկ տարեկան Մէճման իր 548
թուին մէջ թէթեւ (մեղալի) թնդանութեանով
այնպիսի սրտաւան հանեց Վախարար Երկրի,
որոյ արձագանքն մինչեւ Մաշեաներ հասան :
Եւրոպա ընդունին, կըտէ հիմ տուած, ամեն մարդոց
փայլէ : այլ խրատ տալն ոչ ամեն մարդոց ար-
ժանի, վան դի «նախ անկր եւ ապա անոնցներ»
գրուած է : Երկրագործի ոչ Փոտիականութեան
ձեւարանն, կրօնաւաճառութիւն ուսել, ոչ ոչ
Սոլլան Սոլլանի Զամին քաղաքացիական
եւ իրեն պայպիս, արտաւատ է իր չգիտածն ու-
անիւր, միայն թէ դաստաւին յաւալի ամն ըլլայ եւ
ուսանելիքն օգտակար մարդկութեան : Ի դար
Մէճմանի յօդուածն կրկին եւ շորեկին կար-
գայիւր եւ թրագիտաց կարգալ տակն պի-
տանի բան գտնելու համար, ի դար ժամանաւոր
եղանք անոր մէջ անկե ծախելն եւ ուղղութիւն
որոնելով : Մինչեւ յոյսոք կ'ապրի ի «Տէր» տ-
գանէ՝ զի Օղոտիւնայի արամաբանութեանն :

այստէնեւ ըստդեմ պիտի « եւ ի շաղարանու
թեմէն Կճմուսայն » :

Կճմուսան կրտէ . « որ մեր գրիչն եւ գրածն
(Յրամաս եղած տառն) կճմուսչեւ եւ գրիտէ եղեր » .
չստ բարի : Կթէ հաւատարի չըլլալն թէ ինչեալ
տաղերու գրիչն հաւատարար եւ գրադիտ ոմն է ,
մանաւանդ ինչպէս անն , ախաւոյ տաղաւթ ինչ
մտաւրերի պիտի , երբ որ ինչմէ ծեծ կերպ
տաղերն չկրնալով անձամբ վրէժ տանալ « երթաւ
մօրեքուստըրցեմ » ըսելով այսոքան ինչկիմ
թարթին : Այս թէ ոչ կրնալ թերեւ զինքն , ինչ
որ նոյն գրչի արգեանց մէջ բնականի կամ բա-
րոյսկանի , գիտութեանց եւ գրականութեան հա-
կատակ վրիպակ գտերէ , թող կռօն , դատ
եւ հրատարակ . մեր ալ մեր տաղաւթեալ վրի-
պակն անկեղծարար յետս կոչելու պարտաւոր եր-
կ . շարհալաւու զմեզ կխտառովանիսր եթէ անա-
հաւարեան գորոցէ ելլող մէկն մեզ ալ եթէ ոչ
անխաղաղութեան , զէթ կատարելութեան առաջ-
նօրէ : Կճմուսայի գրիչն ապաւնալիքէ կա-
տակի անցնելով կյուսելու թէ « մի գոյցէ Անգիւս
շէնի գոյցէ բողոք պատու : » Կեր գրիչն ըստիկե-
մայից եւ պարագայից փոփոխութիւն չընդունիր .
մեր բարոյսկանն էակն Վաղարշապատի Լուսինն
Տաճարի խարսխին վերայ հիմնեալ դըլով , այն
պէս ալ պիտի մնայ Աստուծոյ շնորհին , եթէ
Ամսն Ծերեռնի չտի անգամ ապրիմք : Կեր
գրիչն կրտաւորէ , այս , բայց այն գաւառութեան
թուղթերն , որք պարտով « հաւատարար ի Լիւսն եւ
ի Մէհիկէ եւ խտառովանիսր Մանաթիկն եկած
գորդն եւ կրթին , սերն եւ դառն , մեղրն եւ պա-
նին » կերպեն , եւ բերնով « հաւատով խտառովա-
նիսր » կեղծանակեն : Կեր գրիչն կրտաւորէ , այս ,
բայց այն Սաղակեցոյց հանգանակն , որք ցորենն
եւ ալքեարէ Լուսաւորչի փարսխի չորս գին թա-
փոր կրտեն , եւ ի գիշերի ի ծածուկ Տէր Բարի
սեղանի չորս գին բազմեալ Հայերն ալ , Յայերն
ալ եւ ամեն տգրտամիտ Յրամասայի եւ Խտառայի
եթէն դեմոյց կրտառարտեն , որպէս թէ իրենք
ըլլային անոր շինողն , տէրն եւ պաշտպանն :
Ուստի թող Կճմուսայի դերամանակն խեղճ
հանգարար . մեր իրենն ոչ Աւետարան քարոզելու
եւր ոչ Ղուրան , ոչ ալ Վարդապետ . վաճառի գի-
տեմք զի նա ըստ աւետարանական բանին ար-
դէն « հինգ նոյն փոխեալ » . . . Հետեւորար
Երկրաւորի գրիչն եթէ փետուր ըլլայ , եթէ
մետաղ եւ եթէ եղէն , նոյն ոգին միշտ պիտի ու-
նենայ , ինչ ու ունի ի ծննդեն : Երկրաւորի գրիչն
Հայ է . անոր երակներու մէջ Հայոյ արիւն կհոս .
Երկրաւորի Հայոյ համար ծնեն է , Հայոյ գին
սեր է : Տարբեր կիմայի , տարբեր գրչի տաղեր
արդիւնքն Կճմուսայի Խմբագրին թող իր միշտ
ըլլալն մէջ փնտել , իր պարտական մէջ արտէ ,
իր անձնն նախ « երեւոյ » : Կրտայի ինչպէս կճա-
նաչեն . « անձինս պէս » կրտէ « ինչ » անձնն :
Կճմուսան անոր մարմնացեալ պարտեն չէ մի :

Կճմուսան կատարին մէկ զի գնելով փառայական
խորիւտ կերպարանք կառնու . եւ կանոնաւորէ մեզ
կրտից եւ գիտութեանց վերայ չըլլել . մեր ալ կհարց-
նենք . եթէ Հոյ աստուծոյց եկեղեցիէն բոլորեալ
ծիւղերն , ամենն ալ , կրտական կրտիր ունին .
եթէ Երտարի ալ եւ ոյլ գաւառութիւններն ,
ամենն ալ , կրտական մտնեալի ունին եւ իրենց
ուսումնքն անարդէ ամենուն կրտարեն , ինչո՞ւ
Հայերն ալ , եթէ ոչ յատուկ կրտական օրադիր .
զէթ քանի մի կրտական յօրուած չալտի հրա-

տարակեն արդէս զի մեր տաղաւթն , մանաւանդ
մեր եկեղեցաւորն հին եւ նոր կրտական ի տա-
լեանց վերայ ճիշդ տեղեկութիւն տաւալով խա-
րէս թեմէն զգուշանան : Եթէ Պարոն Չաւոսին
արտօնութիւն ունի ծիւսած անդադրեանութեան
պարմապղծել ըլլալն , ինչո՞ւ Երկրաւորի « Բը-
րիտանիկութեան մտնեալի շարիտ ըլլայ » Այս
մտնին ոչ Կաթողիկոս , ոչ Պատրիարք եւ ոչ իտի
Վիկտորիա Թաղոհին կարող չեն ինչեղեց արդէր
զենել ինձ , ուր կմնայ Թրքախոս Կճմուսան , որ
ոչ իմ հաւատարարն է եւ ոչ իմ ծախն է եւ որոյ տա-
լեի բարոյականութեան յիշատակն , մանաւանդ
Մուշի իրաւութեանց մէջ տարակն չէ մտնուել :
Չանց չընենք յիշել հոս Կճմուսայի Բարձրա-
պատիւ Խմբագրին նաեւ . եթէ ամենայն մարդ ,
իրեւ մարմնաւոր էակ , զգալի հացի պէտք ունի ,
նոյն , իրեւ հոգեւոր էակ , ինչո՞ւ հոգեւոր հոգե-
պէտք չունենայ ալտի : Արդեօք Կճմուսան
լի նիւթականութիւն կրտանի թէ հոգեւորա-
կանութեան ալ երբեմն կհաւայ :

Կէկ խօսք եւ , եւ վերջ : Երկրաւորի տալի
թերթին մէջ յիշեալ բանի մի Երտարայի գիտ-
նականաց անուանքն Կճմուսայի փառաւոր ականջ
ներուն անտանելի երեւցեր են : Փաշայ Խմբա-
գրի տկաններն Թաթարայ եւ Խտառիսայ հըն-
չիւններուն այնպէս ընտելեցեր են , որ նոյն սեռն
չեղանքն գայնա կլկրաւոր են . յանդերն ոյն
պիտի զիւրազգայ ըսելիք ունեցողի վրէ : Կեր
թարգմանութեան բանի մի կրտանքն Կճմուսայի
Խմբագրին մի ինչ երեւցեր են . եւ աւելի ըսեմ
նաեւ եղեր թարգմանութիւն կըլլալ : Եթէ գրածին
սովորական պարտութիւն ըլլար , անտարմոյց ,
Կճմուսայի գիտութեան , իրեւ գաւառական
նաթիւն , զանց կրնէինք . ամայն գրածին եւ
թարգմանածին քննադատութիւն է , քիմիաբան
քիմէ , անլոգիկականութիւն է եւ ոյլն , զորս եւ Գա-
շայ Խմբագրին յանձն տանար ինչ մի ուսանիլ ,
անշուշտ եւ , որ ինչն ալ մեզ հետ խտառովանի
պիտի թէ ինչեալ գիտութեանց լեզուն տակաւին
չէ ձեւացեր Հայկայ եւ Արմայ լեզուն մէջ :

Վերջապէս , կրտէ Կճմուսան . հարկ չէ գրել
գիտարեանց վերայ . այլ արտեւարից , գիտից եւ
արհեստից եւ ոյլն , որք կարող են ծագողութեան հաց
մտտարարել : Փաշայ Խմբագրի ապագայ տա-
նեղեցոյց ցանկին մէջ զենել արժան է եւ գիտարիւ
բանի անձնակն : Իրրգի եթէ արժան չէ գիտու-
թեանց վերայ գրել , արժան չէ նաեւ արտեւարից
եւ գիտից վերայ գրել . վաճառի ամենայն ար-
ուեստ գիտութիւն է : վաճառի մագմանութեան ,
եւ հերթին եւ կարնն սլաւալ մինչեւ աստղարա-
խանութիւնն , եւ խեղդատակութիւնն անգամ ,
ամենն ալ , գիտութիւն են բայց ի չըլլալով բանի
վերայ աստարիութիւն ընեցին , որ աշխարհի
լեզուաւ ըստագանութիւն կըլլալ եւ գրարտ
խաւաւարարին , եւ երբեք ալ կրտան խնայ չառ
խաւաւարայի ըլլալ . այլ ոչ մարդակցի :

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն.

Հաւելին մեր Ա. Զ. Գ. Բարեկամ եւ թղթակցի
Յ. Գ. Բարեկամ Բարեկամութիւն տրախարար
տեղեկութիւն եւ կողարիկ մեզ Երտարայ ազգա-
լին ուսումնականութեան շարժման վերայ : Գարձն

Թէ նոր սխաւած է կրտարարութիւն , որ ծանո-
նակին , եթէ խտառութիւն ունենայ , արդ խտառ-
ըլլալէ թէ Երտարայ Ազգային Պատուէր Հաւարա-
կութեան , եթէ չըլլալն ազգայնաց համար : Եւ
րնից , Յենեան եւ Ռուսո կրտին իրենց ծանոնակի
մարդայն . « տալի կրթութիւն մեր գաւառայն .
եւ ահա 15-20 տարուան մէջ մարդկութիւնն
կերպարանաւորի կըլլայ » : Կի եւ նոյն խօսքն մեր
ալ կկրկնենք մեր Սիրելի Ազգայնոյն « կրթեալ
մեր գաւառայն , եւ ահա 15-20 տարուան մէջ մեր ազ-
գըն կերպարանաւորի կըլլայ » : Բանի գիտութիւնն
ամենայն բարեաց ազգիւր է . խի անկողութիւնն
ամենայն չարեաց ծնող . բանի անհաւանակն որ ,
մէկ ազգ գիտուն եւ կրթեալ ըլլալին ետոյ չքաւո-
րութեան եւ թշուառութեան մէջ տալալի :

Կեր Ա. Զ. Գ. Բարեկամ խտառայն կատարելու
եւ միանգամայն ալ ազգայնաց խտառայն տալու հո-
մար Երտարայ պատուէր ընկերութեան գրած նա-
մակն կրտարարակենք ասանց ամենին փառ-
խտութեան ներդրամալ ըլլալով անոր բանի մի
անհաւանակութեան :

Կեմտարտիւ եւ Ա. Զ. Գ. Բարեկամ եւ Զարգանձար
Ա. Զ. Գ. Բարեկամ Զ. Զ. Գ. Բարեկամ սեր ձեռն
մեծաւ խտառայն :

« Ա. Զ. Գ. Բարեկամ » իրաւ արժան չենք հրամա-
նացք ծառաներ ըստելու . բայց ահա հարաւատու
թեանց Ա. Զ. Գ. Բարեկամ ըլլալով գիտարար , վաճառ
րիկ ծառաներ ըստելու համար ձեռնեցանք , եւ յի-
րաւ թէ եւ յետին եւ նուազ ծառաներ ձեռնեցանք
չենք կրտար ըլլալ : Արդ կաղաչեմք մեզ ալ
ընդունէ , եւ կը յուսաւք որ մեզ ալ ալ չան-
գոմես մեր թերակի թ . ըլլալուն պատճառաւ , եւ
տեղիս անձերք արդէս ըլլալով ըսեմ գիտես . ա-
սոր համար կաղաչենք ներդրամալ եղիւ գրու-
թիւնու սխալներուն : Յիրաւ չառ տալին երէ
տաւ յեղեկայ մէջ Ա. Զ. Գ. Բարեկամ թեան սեր չիւր ,
վաճառ արդ ազգէ նիւ տղիւ եւ անուստ մնա-
ցած է , վաճառ արդ մեր խտառայն անձերքն ի վերայ
պարտականի երբոր հարաւատութեան ըլլալ : Այս
նով հարաւ » ըստած տեղարար եկաւ . չառ տ-
տեն անիկայ գտնել կարողու ջանք ըրիմք , բայց
երբոր անիկայ կարողու ըստածք , ահա անոր
բարեկամութիւնն եւ բարեկամութիւնն իւ-
կոյն մեզ արտայ Ա. Զ. Գ. Բարեկամ վարտին մէջ .
եւ ահա Ա. Զ. Գ. Բարեկամ թեան սեր բարեկամութեան
սրտերուն մէջ . վաճառ արդ իւր սրտով ջա-
նալու սխալն , նախ ընկերութեան եւ արժաթ-
ները չառցընելու կաղաչանք : Ահա , երբոր Ա.
պաշտով ծառայ ըստած տեղարար չառ անգամ
կարողու կըլլալ , անոր քո սրտն ի տալութիւններ
մեր արտած սրտերուն անգամաւ ի սրտաւ
թիւններ կըլլալ : Եւ արդ ահա այս գեղեցիկաւ
տեղարարին միջոցով Երտարայ Լուսաւորչական
անուստ ընկերութիւնն . ք . հաւատարարներ երբ
չաղիւրն տեղի անձերքով բարեկամեալ . եւ ինչպէս
որ , տա սիրուն տեղարարին ծերեկին մէջ գաղաղներ
բանալու . վրայ ըլլալու թիւններ կոյ : Այդ
եւ մեր նոյն մտքով կըլլանք որ գաղաղներ բա-
նանք . եւ մեր մտքին գիտարարութիւնը ճիշտ այս է
որ Հայոց գաւառակներէ եւ ըրի կարգան զարդի
մէջ , եւ ամենց կարողացած գրիւր ծըրկ ըլլան ,
ասանց ամենուն ծախք ընկերութեան գաւառ-
նիւն պիտի ըլլայ . եւ տեղի զառ տալարայ ալ
բաւիններ պիտի եղի , վարձապետներուն անա-
կանները գաւառակին պիտի ըլլայ , վերջապէս

Խոհանոցի Հայոց ազգիս օգտին համար պիտի ըլլայ մեր ամեն ջանքը . եւ կը ջանանք որ ընկերութեան նրա արծաթը օր առաջ շուտով շատնայ, վասն այսորիկ ի պայծառութիւն ազգիս կիրակիները դարձող մը բանալով խորհրդակցանքով եւ տասնապետներով կնատինք, գարած եւ երթած շարքս Թականներնիս կը ժողուենք : Եւ ամենք նորէն ամիսը զուտուշին մէկ փառայ Փայիզով կուտանք : Ահա այսպէս գործը շարունակուելով Տէր Յիսուսով կ'առաջանայ, ինչու որ աս գործիս վերայ ջանացող տասը խորհրդական եւ քանակինք տասնապետներ կ'այ, որ ասոնց ամէն մէկին տասը, տասնուհինգ նիֆերներ կ'այ : Արդ այս կերպով կիրակիները մինչեւ իրկուն կը ջանանք գործերնիս անաջ երթալու համար, Եւ կը յուսանք որ Հրամանացող ջանացողութեամբ ալ աւելի պիտի յառաջանանք, Որ Գաւառաբան Գարոն՝ Եւ արդ աս ալ կը յառաջարկենք . նախ կաղաչենք որ ունայն չըլլայ մեր խընդիրները, հիմակու հիմակ այս է մեր խնդիրը որ ծառաներուդ համար ցրագիր բերել առաջ ի պայծառութիւն ընկերութեանըս, եւ անոր համար երթած ծախքը աստեղծա Ազնուազարմ Գրիգոր Աղային կ'յանձնենք, Եւ աս ալ կաղաչենք որ մեզի պէտք եղած գործերը, կանոնները, որ մենք չենք գիտեր, մեզի արգելելու եւս : Ի վերայ այս ամենայնի, աս ալ յայտնի ըլլայ Հրամանացող, որ այս ընկերութեան ըսկոտը հինգ ամիս ըլլալով, մինչեւ հիմա ունեցած ըստակներս, 6,070-80ի շախ արծաթնիս եղած է : Եւ Բրիտանացի օգնութիւնովը բիշ Ժամանակիս մէջ շատ օգտուներ ատաջ պիտի գայ : Գուք տընկեցիք, Այսպիսով ջուր տըլլեց, անհրաժեշտ Աստուած է : Ողջ լեր յարածամ Կենօք ի Բրիտանա :

Մնամք այժմ սարսափարկ ծառայք :

Ն. Ծ. րո խորհրդականք Լուսաւորչական Ընկերութեան

Եղեալս . 1863, Դեկտեմբերի 9ին :

Տեղապետ Կարապետ	Գաւառաբան Գրիգոր
Տարազեան Գրիգոր	Թանկէճեան Յակոբ
Մրճանեան Սարգիս	Վաճառական Տոնովազ
Ջուլակի Կարոսէի	Գուրաճեան Մելիք
Մշական Երթեղարեան	Պոյաճեան Պողոս

Գաւառաբանի Գրադիրները
Յակոբ Արեւան, Գրիգոր Ապուհայտեան

ԽԱՌՆ ԼՈՒԿԵՐ

Անցեալ հինգշաբթի վերադարձուելի Գողթրի Անգլի, Անգլիական եկեղեցւոյ երէցն, Լամբերթի ոտնիկանի դատարանի անջն տարուեցաւ որպէս զի իր արքեպիսկոս եւ ոտնիկանի գործակալին տուած աստակին զէմ եղած անօրոտանութեանն պատասխանէ : Գողթրի գործակալի կըսէ որ ամբաստանեալն Անգլիկոսն փողոցին մէջ, զիջելուան 2 Ժամուկ իրեն մօտենալով, ասոնց ամենեւին առիթ ունենալու, իրեն մէկ աստակ զարկաւ : Գործակալի հարցմանն անօրոտանեալն կ'ատասխանէ որ Լորդ Փալմերստոն անանկու կերթայ Եւ նորէն աստակ կ'իջեցունէ : Ամբաստանեալն զիմով էր յայտնադէս : Գողթրի գործող աստակն ուտելէն յետոյ զանիկա կ'ընէ, եւ անոր զանգատի ստուգութիւնն մէկ երկրորդ գործակալ կ'հաւատարմէ :

Ամբաստանեալն կ'ատասխանի որ զիմով էր. Եւ թէ իր վարքէն կանաչի . եւ 7 չիլին տոյժի կ'աւտարարուի կամ թէ 7 օր բանտի, եթէ չիլը ձարէ զայն :

Էնտերեսախօսալ :

— Կուսակերտատանի (Նահանգ Նիւ Եօրկի) — գաւառականն անջն կըսէր վերջին տոններս մէկ փաստարան թէ . « Եթէ ես գաւառաւոր ըլլայի՝ դժուարին մէջ այրելու կ'առաւարտուէի խմորին անկապեղութիւններն » . — աւելի աղէկ կընես, կ'ատասխանէ անջնիս Չոտիլիդ ընդհանուր փաստարանն, այնպիսի տեղ ուղարկել զանոնք, որ շատ ապահով չես անոնց հանդիպել :

ՍԱՌՈՒ Ի ԴՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆՆ Ի ԲՐՆԻ ԴԵՂ

Այս դեղին գործադրութիւնն օր աւուր կ'ուրածուի : Ահա որ ինչ փառփոխան անուն Ամբիկի Լուսաւորչական մէջ կ'ընդունի . որ կըսէ թէ ստուոյն զօրաւորացին դեղ է փողոցի, կատիկ ի յնալու եւ խոչափողի ամեն տեսակ բորբորմանց : « Լամբի մէջ մէկ կ'ուրածուէ ջարդէ Եւ փողոցի կ'ուրածուէ մէկ գաւառի մէջ դիւր : Դոտի գաւառակի կամ Բալմոյի վերայ գէտ ի կ'ընկիւղ զինքն մի ծառ . եւ կէս Ժամու չափ մոցուն կ'ալիլով մէջ ստուոյն մանր կ'ուրածուէ եւ թո՛ղ որ հալին մեղմով կ'ուրգիլ մուտի աւելին : Դոտ անգամ մէկ գործադրութիւնն բաւարան է փարտուել հասարակ փողոցան, որ այլ դեղ անեղով շատ օրեր կըլէ : Դոտը պարտաւոր մէջ յանախ եւ աստուստոյն գործ անէ : Եթէ խոց ունիս փողոց մէջ՝ մէկ կ'ուրածուէ պահէ՛ միշտ բերանդ : »

ԿԵՆՏՐ ԵՒ ԲԱՆԱԾՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ուղեղի Եւ անոր յետին կողմի յատուկ պաշտօնն . — բնական ազդեղան, իմացականութիւն, միտք :

Միջտաներն (պէճէր), կըսուի որ, աւելի ուղեղ ունին : Որ դիւրեղով միաւորեալ շարունակ այտուաներ (չիլ) են, որպէս թէ մարդու գանդի խոռոչին մէջ միաւորեալ գործարաններն բացարձակ ըլլային եւ իւրաքանչիւր մասին տարուած ըլլային, որոց կենդանութիւն տալու էին : Դիւրեղայն նիւթն այլ Եւ չգաւառուի վերջին կենդանիներու մէջ : Այսպէս կարգաւ կ'աւելի եւ անեղակ կըլլայ մարդոց գանդի խոռոչին մէջ եղած մանուածոյ գաւառութիւնն, Եւ եւ այն կարողութիւններն, որ յատուկ են անոր Եւ բացարձակ գերակայութիւն կըսուի :

Տեսակ տեսակ կենդանեաց բնածին ազդեղութիւնն, իմացականութիւնն կամ խելքն, անոնց ուղեղի մեծութիւնն մարմնոյ մեծութեան հետ բաղդատուելով, կարելի է այլ Եւ այլ աստիճանի իմացական կարողութիւններ տալ անոնց : Ընդունուած է, կըսէ Անգլի, որ մարդ համեմատաբար աւելի մեծ ուղեղ ունի քան թէ ձին եւ կըն . ասոր

համար է որ մեր փոստի ձիերն կարայեցունեմք եւ եղաւ միան նոր ձեռով պատրաստուելով կուտենք : Աւանակի ուղեղն անոր մարմնի 25 ներքոյ մասն է . իսկ զաւաթի մեղի կամ անեղի ուղեղն անոր կարմիր 31 ներքոյ մասն է . ասոր համար է որ մեկն աւելի ճարտար համարուած է, թէ Եւ վերջապէս 8 կամ 9 անգամ միայն աւանակն աւելի խելք ունի :

Գիտուած է որ ձուկերն, իրենց մարմնոյն նայելով, պակաս ուղեղ ունին : Ասոր համար է որ կըսուի խիստանաւիկ պէս յիմար : Չորրորտանայ մէջ ֆիլին միշտ բարակամիտ համարուած է : Ասոր վերայ այնչափ զարմացել էին, որ Ելիեն, Պլուտարք եւ այլ ակադեմիկ մատենագիրներ կարծեցին, թէ նա Աստուծոյ կհաւատայ եւ աստուծոյ կաղեթէ : Բայց Եւ այնպէս անոր ուղեղն 10 լիտրէ միայն կ'իջուէ, իսկ մարդոյ խելապատակի մէջ մինչեւ 5 լիտրէ գտնուել է : Այս օրովէն մէկ ֆիլին 50 մարդ կ'իջուէ, կըսուի պարծենալ որ ֆիլին 25 անգամէն աւելի իմացականութիւն ունի :

Այսպիսի բաղդատութիւններ կընային շարունակել, սակայն իմացականութեան եւ նիւթի մէջ եղած մտերիմ յարաբերութիւններն, որոց կուտակուէ թիւնն բոլորովին անկարելի է գտնել, ըզմեզ աւելի յարձրացուն իզնանկաւ կ'ուտենին : Իմաստասիրական գիտալութեանց մէջ, որը զմեզ միշտ այնչափ տարօրինակ գաղտնեաց Եւ անըմբողջ եւ ի անխախտի առջեւ կ'անեն, մարդոյ միտքն կ'ուրածուի : Աստուած է այս խորհրդածութիւնն, որը վերջին բառն Եւ եղբայրացութիւնն, որը գուցէ աւելի կենսաբանի ունի կ'ուրածուէ քան թէ իմաստասիրի :

Ֆ. Լապարիզ

ԲԱՆԱԾՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ընկեր եղար այն ճանապարհորդին, որ այս աստու իրեն բարեաւ մնաս ըսաւ . եւ թէ ես եմ՝ որ բեղ այս խորհուրդս կ'ուտամ : — Քաջ պաշտօնեայն, որ աւելի իր զիմուորներն կ'հոգար քան թէ զինքն, շորհակալ եղաւ ինձմէ :

« Կօղային Ուղեղնիմալ, ուր հետեւեալ օրն պիտի բնանայի, 100 վերտոնք քիչ մի աւելի է : Բնակիչներն սակաւաւոր են այս տեղաւ եւ զեռ ի յուշ կ'ածեն այն աւերակներն, զորս անցեալ դարուն կ'գործէին անգրկովկասեան այս մասինս մէջ » :

« Զանապարհն միշտ Կուր գետի աջ կողմն կերթայ . այն դին, ճախակողմն, կ'մնայ Կարայեայ կամ Կարայեականեայ անապատն, որք իրենց Թաւրաբեան ըսեն . եւ իրօք ալ Թիւրքման ժողովուրդ են . եւ Բարոն Ռօզէն Կոզկասի կուտակալ տուեն, հոն բնակութիւն հաստատուեն : Այդպիսի տօնախմբութիւնն ի պատիւ կ'ուրեղեցայ կայսեր, որը այն տունն Կովկաս ճանապարհորդութիւն կընէին, Սեպտեմբերի 13 եւ 14ին այս անապատին մէջ կ'ատարուեցաւ » :

« Իշխան-Տեղապահի հրամանաւ իրօք որս փարեթիւն հոն, ինչպէս վարաղ, ճաղար, էրէ եւ այլն . որոն միջով եղաւ . վառանգի որս փնտնելու գժուորին էր այն ահագին բողբոջութեան պատճառաւ, որք, ամեն կողմն, օդատարաւ ճանապարհորդաց անջեւ կերթային : Բայց ի Վրացիներն կային խելաւորներ իրենց վերապատ ըզգհատովն, Թուրք, Օսեր, Թիւրքմանք, Հայք :

Հարաւարդցիք իրենց կարմիր կերպասեայ կարճիկներն հագած, Քիւրտեր իրենց երկնագոյն խոյրովն, ամենն ալ տոնի զգեստ հագած եւ գեղեցիկ զէնքով վառեալ : Այնպիսի բազմութիւն լրտած չէր երբէք : Եւ անոր տեսքն ամբողջով չէր 45,000 հանդիսականը կոյնն, որոյմէ 8,000ն՝ ծխաւոր ք :

«Փեկերան (երգսխօսութիւն) : աղէկ յաջողեցաւ : Բայց դաշտին մէջ : Երեւակացեցէք, որանչէլի գիշերուան ատեն, մէկ տեսարան, որոյ վարդազոյնն էր ահագին կարմիր մահաւոր՝ զարդ նախնական, ծառերուն կարմն : — Տեսարանն թուփերու մէջ տեղադրուած էր, որ թատերական նկարաց տեղ կրունկէն : — Թուփերու ետեւէն վառուած կրակներ կը տառօրէին զայն : — Ճարտար նուագածուներ գետինը շփուած խանդակներու մէջ թաղուած էին : — Ղաշաւորակաց կարգեր շարուած էին անկնայց համար, որք՝ գեղեցիկութեամբ եւ աստիական հաղաւտով կրկնէին : Զինուորաց չորսուորն հասարակարկ խմբեր կոյնն, եւ այս ամենն վեր խեղուէր եւ Օւ եւ զանազան ցեղեր գերու գրաններ, որք, ծառայ վերայ թառ եղած, իրենց օգնչին մենարաններէն կոխուէին, անոնց համար մէկ նոր տեսարան, ի ծայն մեղեդեայ արվաւորի : — Քանզի այս օրերս ընտրուեցաւ : »

«Ամեն ցեղերու համար տեղադրուած անտարակոյս արտառոյց երեւցաւ : Քիւրտերն, որք ասակաւ մի գիւտարաւուն են, հոն ստատանայութիւն տեսան : »

«Այս երեսն չըջանալի մէջ հանդիսացած այս արեւեկան տոնո նազար ու մէկ գիշերի ոչ բանակ ետդաւ և այն անհուն գոյնքն, ինձ լսին, որ զարմանալի արգիւնք ունեցան, որ և մահճատման վիպասաններու համար սքանչելի աւանդութեանց նոր սարգիւր բլրուէ : »

«Ուստի ճարտար թիւնն միայն կարող է պայտիս արարել թիւն երկակայել : Ստեղծարար զարգեալ խիտ շատ սպաշտեցի հոն չեղիւր : Զգիտեմ Բէ անոր պատկերն ատեր են թէ ոչ : Բանաշարի պէս մէկ ճարտար փորագրու, կարող էր անկէ մեծ օգնու բողբէ : Այս տոնիս արտառու կարգեալ յի անտարտի և կուր գետի և լեռներու մէջ եղած շրջականերու գեղեցիկ աշխարհայոյցն արեւոյն թիւքիլ, որոյ մէկ օրինակն ինձ ուղարկեց Պ Բերձ Երն : »

«Այս ճանապարհիս փոստի հանգույցներուն մէջ կճատայեն Մալական Ռուս հերձուածողներ, Թաթարներ եւ Վիրք : »

«Գերեզաւ կամ խրամ գետն, որ Վրաստան և Ախալցխա բաժնող լեռներէն կիջնայ, ճանապարհ հըն այն կամուրջի մօտ կեդրէ, զոր Ռուսք Կարմիր, Հայք՝ Կոտայք, Վիրք՝ Գաթիկի-Խոզի, Թերեբէմէք՝ արեւմտ-թաթարի (որ կոտրած կամուրջըն է) կանուանեն : Այս կամուրջն, որ շատ հին է, և ի բազմաց հետէ ասերեալ, թէ կարող էր զարուն Վրաց արքայ Ռուստամն նորոգեց : »

«Դարդէն զօլմութեամբ կխօսի անոր վերայ որ, որդարեւ երեւելի գործ է և աղլաւ շինուած է : Դարդենի ատեն մէկ ընդարձակ և հանդիսա լիցեւան, որոյ պատշգամբներն գետին կնայէին, ճանապարհն կզարգարէր : անոր ուրուագիծն ատի : Արեւելք վրասականներն շուտով կգիտուն : Այն գեղեցիկ իջեանին փոխանակեր է հիմակ մէկ ան շուք կրպակ, որոյ նմանն Վրաստան ամեն տեղ կայ : որոյ խոհարանն բացթողեալ է, ոչխարի մէկ բաւարդ միս դաւան առջև կախուած խորոված փրոզ անցաւորի սպասելով : »

Սպառնալիս այս անապատիս, որպէս թէ

գիւղարարդն է : Մինչև Ուղտնիթաւ նախնուն ագարակներ կտեսնուին, որոց սահմանն են անտառուտարներ և ասոնց ալ կատարնցից ու տախակ սղանդակ ժայռերով ձևացած : Անտառներն, վէմերն և սարերն սքանչելի եղանակաւ իրարու հետ զոգուելով աչիւ շատ հաճոյ կերելին, ինչպէս զաշնակուոր շուքերն, որոց զաղտնիքն շատ լաւ գիտեն Խաղալի ջրի ներկով սրտեկութեանն : »

«Այս սիսայ Աղտուայ գեղեցիկ գետի եղբէն գնալ : Յիշեալ գետն Բամարաւ սարերէն կիջնայ, որ Սեանայ ծովակի արեւմտեան հիւսիս կողմն է, և Կուր գետն կհասէ : Երեւելին, երբ որ արեւն ամենասարգ երկնից տակ մայրն կմտնէր, արեւմտեան Կովկասի բոլոր սղնաշարն տեսի : Անոր ճիւղապատ ծայրերն ցորեկուան ստաղ վերջին շոգերովն լուստարեալ : Հորիզոնի վերայ, 200 վերստ հեռիէն, կերեւէին, իրեւ ռոնհեմաւել արքաները ժապաւէն երկնից հաստատութեան կապուտէն գատուելով : »

«Գոնի խաղախներու պահնորդներ բոլոր ճանապարհի վերայ շարուած են մինչև Երեւան, և կհանկեն անոր վերայ, որ կատարեալ անոնով է բաց ի Ուղտնիթաւի շրջականերէն, ուր Կարայեայսի եղեղակներ երբեմն մենաւոր ուղեւորներու փոխող կհասցունեն : Հողմերէն Յին 70 վերստ բրիմինցն Չիքու խու, որ Սեանայ ծովակի տին է : Ճանապարհի վերայ են Խաղալուք (Ջերմուկ), Կարմաւարայ և Գիլիջան : »

Գետ Խաղալուքի չհասած՝ ճանապարհի վերայ գեղեցիկ աղլուր մի կայ, ծառուտ քարի մէջ յարմարեալ, ուր մէկ մարմար պատի վերայ, ուստի ջուրն մէկ աւաղանի մէջ կհոսէ, երեքըղուեան արձանագիր կայ : Հայերէն, արարերէն և ռուսերէն, որ կըսէ թէ այն աղլուրն 1834-1835 թուին շինուեր է ի պատիւ Բարոն Ռոզենի և ի յիշատակ Թիւրքման - Թաթարաց բնակութեան յայնմ դաւաւոր : »

«Ուղին միշտ Աղտուայ տին ի վեր կերթայ, երկիրն լեռնուտ է և շատ նկարագարդ, ուր արդիւրի ժայռեր տարօրինակ ձևերով ցցուած են, ինչ

Պիտի շարունակութիւն

ԵՐԿՐԱԳՈՒՆԴ

Միւսին . 16 Մարտի .

Թուրքաց տիւրքերէնն փախնալով որ Սիրիո Քրիստոնէից նոր կոտորած, և Եփեսոսաց մէջ ներքին կոխ չարատանջին, հոն գորք պարկեց :

—Սիր Հ. Բարկերն Ալուս լեռան Զոնայ փանքէն զարձաւ (Պոլիս), ուր և յայտնեց որ Անդլիան Յոյն փանքէից ստացածոց գրաւումն կընդունի Եթէ փախարկուի թիւն արտի :

Տարին . 20 Մարտի .

Աթենքի արքունեայ պաշտօնեաներն հրամարեցան : Նոր արքունիքն սլալէս կազմուեցաւ :

Պ . Պ . Զայնիս Արտալին Գործոյ պաշտօնեայ	»
» » Օմանդուրոս Գանձուց	»
» » Լիլիթանի Կրթութեան	»
» » Գիլիգորդի Խրատանց	»
» » Քրիստիդէս Երբին Գործոց	»
» » Կորոնէս Պատերազմի	»

Կրիկենայ . 20 Մարտի .

Յրեղերիսայի գնդակոծութիւնն այս անգամ հինգ և կէս ժամուկ սկսաւ :

Գիւլիսիլի գնդակոծութիւնն իոյնայն սկսաւ (հարաւ կողմէն) այսօր 11 ժամուկ :

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Հին փիլիսոփայ մը կըսէ . «Կրակն անկէն կընկը կրիործէ և կնիք թարգը կրիործէ :

Հոյի մը աղտակամի մը կըսէ . Թէ ժամէ մը պիտի անկընէ թէպէտ երկնիքը ամ յիսր : Աղտակամը զուշակութեանը չի տակ ելլելը տեսնելով հոյիսին կըսէ . եթէ ատ ճշմարիտ գուշակութիւնը ինչի ստղծեցնալ քեզի ուի մը կուտամ : Երբեք անկէն ծոցը կըզնէ ու կըսէ . երբ Երեւանն որ աս ան խոյը իր պոյը գէպէ հոյիսին կը դարձնէ՝ ճշմարիտ նշան է որ նոյն ժամուկ մէջ պիտի անկընէ : աղտակամը կըքիթի :

Աթենքիայի զինուորներուն ոգեղէն ըմպելիքը արգելեալ ըլլալուն վարդապետի մը զօրաւոր սրտաղի մէջ կըզնէ, աղէկ մը բերանը կըզոցէ, ու խմորի մէջ զնելով հացի սէպ կեփէ, անանկ կըխրկէ :

Իեղճ որբւարի մը որպիսին կըսէր . «որքան լաւի մարդ աղէկ վառած կրակը որքանի կըքիթէ, և որքանի կըշխատէր իր փոքրիկը, ո՛հ խեղճ մարդ, կը յուսամ թէ աղէկ կըսէ եղան տեղ մը գնաց :

Եթէ հաւատարիմ ծառայ մը կուզես ունենալ որ արդիւր անգամ ճիշտ աշխատի . գործըդ դուք տես : Բարեբաւոր տիկին մը կը հար ունէ իր էրանը, որ քանի մը օր էր, հիւանդ պարկած էր . «աղէկ եղած անեղ 12 կարկանդակ կուտի՛ր, հիմակ քանի՛ հաս շինեմ» . էրկը կըպատասխանէ թէ . «11 հատը բաւական է, ասիայի հո տանի որ առջի շինածներէն մեծկակ լինէ» . կնիքը կըբնազանդի, երբոր մարդը կուտէ ու միայն կէս հատ կը մնայ, իր վեց տարեկան տղան կուզայ ու կաղաչէ որ պզտի կտոր մը տայ իրեն, «որքով» կըսէ հայրը . բու հայրը հիւանդ է :

Երբեք որ մը տեսնելով որ աղուէս մը զիւրեքները կուզայ, դերանի մը վրայ անցնելով սնանկը եղան հասերուն ջարդ կուտայ, հետեւեալ օրը երանը կուտելու մօտ կը սղոցէ, և զի չի բո աղուէս անցնելու ատեն վար կիջնայ բայց փախչելու տեղ չի գտնար . երկրայործը կուզայ կը նայի որ աղուէսը փայտ է կտրէր, կանիէ հետու տեղ մը կըտանի կը նետէ, ու ետ դառնալու ատենը, կըքիթ որ աղուէսը երկը կը փախչի կոր :

«Մայր իմ» կըսէ փոքրիկ աղջիկ մը . «ինչպէս որ կնիքները կուտեն ամուսնանալ նէ մարդիկներն ալ կուզեն» . — «պարանձէ՛, ատ ինչ խօսք է» . — «ինչու, մայր իմ» հոս այն ժամանակ եկող բոլոր կնիքները կարուելու վրայք կը խօսին, բայց մարդիկները չեն խօսիր : »

«Գիլիսին ո՞ր տեսակ արտուղէն կըլինուի» . — «Զեմ կիւտեր, ալք իմ» . — «Ինչ անկնելը տուայ ես դու . ինչ էր կերածդ որ ա մառը Մէհմեդին այգիէն գողցար» . — «Ե՛մ, տէր իմ» :

Երկու աղջիկ ծառաներ երկաթուղոյ կառքերուն արագութիւնը տեսնելովին, մէկը լսաւ . «կարծեցի թէ ես ալ անոնց շար արագ կընամ վազել . բայց չէ, իսկանց են քանզի մէկ բողբէն մէջ մէկ մոնէ կըթման եղբւր» . — «Ա՛հ կըսէ միսը, ատիկայեան մը չէ, հեռալիքը ատեւէ արագ կը վազէ, եթէ ես տիրուէի մը ըլլայի, միշտ հեռալիք կը ճանապարհորդէի :

Երկու նաւ Ովիսիոսին մէջ մէկ մէկու կը պատահին . նաւաւորը կըհարցունէ միւսին . «Երեւոյ լիւնէ» . — «Ե՛մ և պրանտի» կըսէ . — «շտտ աղէկ, կըսէ ատաշինը վասնել իմն ալ . գերեզմանի քարեր են : »

Նոր փորձ մը . — թո՛ղ կնիք հոյի սնանկ մը մ'ենն . մէջերէն մէկը սեղանի մը վրայ էր ընկայ պարկի թէրը կուրծքին վրայ ծալած . միւս չորս հոյին, երբորք պարկուղին մէկ կողմը եւ երկուքը միւս կողմը կային . ու ջանան միայն աջ ձեռքի ցուամատով պարկածը վեր վեր ունելու : Անկայ անկարելի ի խոլ թոքի, բայց իրապէս իրան վերցունելու միայն մէյմէկ մատուցին : Հինգերկն մէկ մեծ շունն մը առնեն, երբոր թորքիկն լեցուն է, հին երկն մէկ շունչէն պարսկեն . այս միջոցին չորս կայնողները պարկածը վերցունեն . քիչ մը փորձ ը ելով արագութեամբ իրենց գլխին վեր սղտի կարենան վերցունելու ու վար դնելու : Հոգ պիտի տարուի որ ճշդիւ ամենքին մէկ շունն առնեն : Ընթերցող ապիկաւ ալ փորձէ՛ անգամ մը :

ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ:

ԲԱՄԲԱՆ: Լիւթուր: Մարտի 13:

Օրական պիտոյքն ակնկալուելով ծախքէն աւելի չլրացուցարեւ ապրանք ուղերով սկսաւ և շարունակեցաւ: Սուրբի և Եղիշտուի ստորին թումբներէն ակնկալեալ աւելի ուղերուցան. և չիպրէին 1—1½ փնէի գինէրն քարաքանդակ. այլ աղէկ տեսակներն ½ միայն քարաքանդակ. թուան զոցուցան գինէրն հաստատ մնարով: Արեւելեան և Երկազ թումբակ կայ աշտմ ծախք 428,000 թալ. (ակնկալ տարի այս տուն 242,000 թալ.): Երկազի ծախքն էր 75,950 թալ. որոցմէ 15,280 թ. ստաւ ծախքի հաւանք: 41,250 թ. զորաւ տակնու և 49,420 Երկազի տարեկանի հաւանք: Երկազի մէջ Երկազ մեծ թումբակն էր 58,580 թ. օրական ծախքն էր 42,000 թ. և հաւանքն կրկնաւ 290,730 թ.:

Բաժնակի գինէրն տարեկան թումբակ գին 1864 թալ. գին 1865 թալ.

Մարտի 13 Երկազի տակն: Գինն Գինն

Ամերիկայի թումբակ	25/27	21/23
Երկազի տակն	25/28	19/23
Զմեռային	21/24	14/17
Մարտի 13	12/24	15/17
Մարտի 13	—	15/16
Բաժնակի	—	15/16
Զմեռային	17/18	10/12

ԿՏԱՆԵՂԵՆ ԶԵՆԱԳՈՐԾ ԿԱՄ ՄԱՆԻՖԱՏՈՒՐԱ ՄԱՆՁԵՍԵՐ

ԻՄԱՐԳԱՆ

Գինն Լիւթուր

Լիւթուր	20/21	3/2	2/1	2/4
"	21/22	4/2	2/3	2/3
"	22/23	5/2	2/4	0/0
"	24/25	5/2	"	"
"	28/29	6/2	"	"
"	29/30	4/2	"	"
"	31/32	7/2	2/1	2/2
Մարտի 13	26/27	5/2	2/5	2/5
"	28/29	6/2	"	"
"	31/32	7/2	2/5	2/5

ՍՄԵՐԻՔԱՆ

ՍՄԵՐԻՔԱՆ	26/27	2/3	2/8	2/8
"	26/27	4/2	2/8	2/8
"	36/37	5/2	"	"
"	36/37	6/2	2/5	0/0
"	38/39	7/2	"	"
"	39/40	8/2	2/4	0/0
"	40/41	9/2	"	"
"	42/43	10/2	2/2	2/2

ԲԱՍՏԱՆԻ ԿՏԱՆ

Գինն Թ. օ. փ. Կ

ԲԱՍՏԱՆԻ ԿՏԱՆ	31/32	5/2	15/5	0/0
"	31/32	6/2	15/4	0/0
"	32/33	6/2	17/3	0/0
Փոքնաքան	34/35	9/2	24/3	0/0
"	36/37	9/2	26/6	0/0
"	36/37	10/2	28/0	0/0

ՄԱՍՏԱՐԱՆԻ ԶԵՆԱԳՈՐԾ

ՄԱՍՏԱՐԱՆԻ ԶԵՆԱԳՈՐԾ	34/35	6/2	8/3	17/3
"	36/37	7/2	10/6	23/3
"	39/40	9/2	24/9	0/0
"	"	6/2	15/9	0/0
"	"	7/2	0/0	0/0
"	"	8/2	21/9	21/9

ՍԱՂԱՆԻՐ

ՍԱՂԱՆԻՐ	6/4	3/2	7/6	7/9
"	9/8	2/2	6/6	7/3
"	4/4	1/2	4/3	4/6

ՄԱՆԱՆ

ՄԱՆԱՆ	12/13	2/1	2/3	2/3
"	20/21	2/4	"	2/5
"	12/13	1/9	"	1/10
"	20/21	2/2	"	2/3
"	40/41	3/1	"	3/1

ԲՈՒԿ: Լիւթուր և Լիւթուր Մարտի 1:

Գաղղիական թուրքերու աւելորդ լիւթուրի ապրանքն հաւանք թալ էր: Ավարտուող և Բարեկարգ չրուանքներն աւելորդ լիւթուրի թուրքերն կազմէին և չիպրէին 1 փնէի ստալ ծախքէն, թուրք չրուանքներն աւելորդ և աւելորդ տեսակներն ընտրուելով Ամերիկայէն գնելու պատուէր չգարուն հաւանք:

Գինն Լիւթուր

Երկազի տակն	1/2	1/9
"	0/10	1/0
Ամերիկայի լիւթուր	1/1	1/2
"	0/10	0/10
Սիւրբի տակն Սիւրբի տակն զաւանդ	0/10	0/11
Երկազի տակն զաւանդ	0/0	1/2
"	0/0	0/0
Լիւթուր լիւթուր Ա. տակն	1/2	1/2
"	0/7	0/8
Սիւրբի տակն լիւթուր	0/11	1/1
Պարսիկ և Բաղդադի տակն Ա.	1/4	1/9
"	0/5	0/9
Բաժնակի լիւթուր	1/10	2/8
"	1/8	2/2
Բաժնակի լիւթուր	1/2	1/5
Լիւթուր լիւթուր (Երկազի տակն)	1/0	1/1
"	0/11	1/0
Զաւանդ Ա. տակն	1/4	1/6
"	1/2	1/3
"	1/1	1/2

ՄԵՏԱՐԱՆ: Լիւթուր Մարտի 1:

Երկազի մէջ մեծաքանակ և տարեկան աւելորդ թումբակն էր, և փոքրաքանակ թումբակներն փոքրաքանակ 20—30 թալէր կարգաւորուելով փոքրաքանակ: Արեւելեան Երկազի մէջ մեծաքանակ և տարեկան Երկազի 25 և 30, 912 թալ. Երկազի, իսկ արեւելեան տարի մի և երկու միայն 53,410 թալ.:

Գինն Լիւթուր

Բաժնակի Ա. տակն	5/0	20/0
"	11/0	14/0
Զմեռային լիւթուր 1 և 2	18/0	23/6
"	3 և 4	12/0
Զմեռային Ա. տակն	0/0	0/0
"	0/0	0/0
Պարսիկ և Բաղդադի Ա. տակն	13/9	17/0
"	0/0	0/0
Բաժնակի լիւթուր Գաղղիական	27/0	31/0
Լիւթուր Ա. տակն	22/0	30/0

ԿՏԱՆԵՂԵՆ ԶԵՆԱԳՈՐԾ

Գինն Լիւթուր

ԿՏԱՆԵՂԵՆ ԶԵՆԱԳՈՐԾ	44/0	48/0
"	46/0	48/0
"	41/6	44/6
"	48/0	53/6
"	43/0	43/0
"	34/0	42/6
"	3/0	0/0
"	42/0	42/9
"	42/6	43/0
"	0/0	0/0
"	0/0	0/0
"	0/0	0/0
"	0/0	0/0
"	34/0	0/0

ՍՈՒՐՃ (Բաժնակի) Արեւելեան լիւթուր

ՍՈՒՐՃ (Բաժնակի) Արեւելեան լիւթուր	118/0	0/0
"	67/0	67/0
"	0/0	0/0
"	0/0	0/0

ԲՈՒԿ: Լիւթուր և Լիւթուր Մարտի 1:

ԲՈՒԿ: Լիւթուր և Լիւթուր Մարտի 1	11/0	0/0
"	0/6	11/0
"	0/0	0/0
"	0/0	0/0

ՅՈՐԴԱՆ

ՅՈՐԴԱՆ	33/43
"	0/0
Գաղղիական	18/27
Մարտի 13	2/30
ԿՏԱՆԵՂԵՆ ՄԱՆՁԵՍԵՐ	54/55
"	47/57
ԿՏԱՆԵՂԵՆ (Երկազի տակն) լիւթուր	55/130
"	44/50
ՈՒՍՄ (Երկազի տակն) լիւթուր	4/6
"	1/7
ՊԱՐՍԻԿ (Երկազի տակն) լիւթուր	4/4
"	3/4
"	5/1
Թ. Զ. Կրկնաքան	8/3
"	1/3
ՍԱՂԱՆԻՐ (Երկազի տակն)	2/2
ԱՄԵՐԻԿԱ (Երկազի տակն)	0/0
Լիւթուր (Երկազի տակն) լիւթուր	70/0
"	75/0
Գ. Ե. Ս. (Երկազի տակն) լիւթուր	150/0
"	100/0
ՃԵՂԵՆ (Երկազի տակն) լիւթուր	10/5
"	0/0
ԿՏԱՆԵՂԵՆ (Երկազի տակն) լիւթուր	0/0
ՏՈՒՐՃ (Երկազի տակն) լիւթուր	48/0
"	38/0
"	26/0
ԿՏԱՆԵՂԵՆ (Երկազի տակն) լիւթուր	3/4
"	0/0
"	25/3
ՈՐԴԱՆ ԿՏԱՆԵՂԵՆ (Երկազի տակն) լիւթուր	3/3
"	3/3
ԼԵՂԱՆ (Երկազի տակն) լիւթուր	7/3
"	4/9
"	2/0
"	2/0
"	3/6
Երկազի տակն (Երկազի տակն) լիւթուր	0/0
Երկազի տակն (Երկազի տակն) լիւթուր	0/0
Երկազի տակն (Երկազի տակն) լիւթուր	10/0
"	100/0
"	10/0
ՄԱՂԱՆԵՂԵՆ	0/0
ՎԱՐԴԱՆԻՐ (Երկազի տակն) լիւթուր	0/0
ՄԱՂԱՆԵՂԵՆ (Երկազի տակն) լիւթուր	8/17
ԿՏԱՆԵՂԵՆ (Երկազի տակն) լիւթուր	43/44
"	43/6
"	40/0
Երկազի տակն (Երկազի տակն) լիւթուր	33/0
ԶՍՄԻՉ (Երկազի տակն) լիւթուր	28/0
"	27/0
"	36/0
ԶՍՄԻՉ (Երկազի տակն) լիւթուր	252/0
"	55/10
Երկազի տակն (Երկազի տակն) լիւթուր	0/0
ՄԵՏԱՐԱՆ (Երկազի տակն) լիւթուր	115
"	110
ԶՍՄԻՉ (Երկազի տակն) լիւթուր	26/10
Երկազի տակն (Երկազի տակն) լիւթուր	0/0
"	11/11
"	12/12
ԿՏԱՆԵՂԵՆ (Երկազի տակն) լիւթուր	21/17
ԱՄԵՐԻԿԱ (Երկազի տակն) լիւթուր	112/118
Երկազի տակն (Երկազի տակն) լիւթուր	26/30

ՏԵՐԵԻՄԵՐԱԳՐԻ Կ. Վ. ՇԱՀՆԱՅԱՐԱՆԻ ՄԱՆՁԵՍԵՐ ԵՎ ՏՊԱՐԱՆԻ ԻՐԱՌՄ

Printed and published by K. Vardanian, Basmaziantz 151, Rumford-street, Chorlton-on-Medlock, Manchester. — Monday, March 21, 1864.